

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR.....	40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich	
SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEKNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI	44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI	49
To'xtabayev Oybek Odilovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	56
Ismailov Bobir Salomovich	
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI	62
Yangiboyev F.B.	
MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	68
Turayev Og'abek Kaxramonovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI.....	75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODEL.....	83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH	94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna	
TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI	111
Begamov S.X.	
RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS.....	116
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
HUDUDIY TURIZM KLASSTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi	
SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI.....	129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi	
GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	134
Kaydarova Sitara Suranbay qizi	
KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI.....	139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich	
YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI.....	145
Jamaldinova Asalxon Saliyevna	
2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEKNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI	151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich	

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI	155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ	163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARI	170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ	178
Срождидинова Зарина Хайриiddиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна	
MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL	190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEKANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI	196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna	
O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI	208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich	
QURILISHDA ISHLAB CHIQRISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI	220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI	225
Xolov Sherali Axrorboyevich	
2010-2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI	229
Ashurov Shuhratbek Quddat o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI	233
Sherbekova Kamola Norbekovna	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI	243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich	
MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHİYATI VA MUAMMOLARI	258
Raupov Shuxrat Soyibovich	
ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи	
DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS	270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich	

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	273
Mirzaev Dilshod Artikovich	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА	279
Касимова Наргиза Сабитджановна	
YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi	
BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIIY TA'LIM MISOLIDA).....	289
Karievva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI.....	295
Qurbonov Odilbek Ro'zmatovich	
O'ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI	302
Umed Farmonkulovich Radjabov	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEKANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	313
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna	
RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI	318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR	323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	327
Бахтиёров Худайберган Хамдам угли	
MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich	
QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	342
Tajibaev Berdax Asqarbay uli	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi	
STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION	352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi	
TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi	
TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.....	363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH	371
Xudoyqulov Husen Ahadovich	

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI	379
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR	384
G'ozieva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	397
P.SH.Usmonov	
СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI	407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI.....	416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH.....	423
Eshbaeva Shahnova Faxriddinovna	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE	428
Musayeva Shoirazimovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI.....	435
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL.....	439
Bekmurodov Navruz Ergashevich	
TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	449
O'rinov Komiljon Kozimovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	453
Salomat Norova	
QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH.....	465
Xalikov R. B.	
BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI	472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	

BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI

Uzaqov Ortik Shaymardanovich

Qarshi davlat texnika universiteti

“Optik aloqa tizimlari va tarmoqlari” kafedrası dotsenti, i.f.f.d.(PhD)

Email: uzoqovortik@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar yordamida zamonaviy biznes muhitida biznes jarayonlarini optimallashtirish masalalari o'rganilgan. Tadqiqot aralash metodologiya asosida olib borilgan bo'lib, 248 ta korxona vakillari ishtirokida anketaviy so'rov, 42 ta top-menejer bilan chuqur intervyu hamda 6 ta fokus-guruh muhokamasi tahlil qilingan. Tadqiqot davomida kuzatish va ish hujjatlari tahlili orqali muvaffaqiyatli amaliyotlar aniqlangan. Ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, ular biznes jarayonlarini bosqichma-bosqich optimallashtirish, xodimlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish hamda texnologik yechimlarni strategik maqsadlarga moslashtirishni nazarda tutadi.

Kalit so'zlar: biznes jarayonlarini optimallashtirish, raqamli transformatsiya, BPEI indeksi, aralash metodologiya, operatsion samaradorlik, zamonaviy menejment, raqamli kompetensiya.

Abstract. This article examines the issues of optimizing business processes in a modern business environment using digital technologies. The research was conducted using a mixed methodology, analyzing a questionnaire survey with the participation of 248 enterprise representatives, in-depth interviews with 42 top managers, and 6 focus group discussions. During the study, successful practices were identified through observation and analysis of working documents. Scientifically based recommendations were developed, which provide for the gradual optimization of business processes, the development of digital competencies of employees, and the alignment of technological solutions with strategic goals.

Key words: business process optimization, digital transformation, BPEI index, mixed methodology, operational efficiency, modern management, digital competence.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы оптимизации бизнес-процессов в современной деловой среде с использованием цифровых технологий. Исследование проводилось с применением смешанной методологии, включающей анализ анкетного опроса 248 представителей предприятий, углублённые интервью с 42 топ-менеджерами и 6 фокус-групповых дискуссий. В ходе исследования были выявлены успешные практики путём наблюдения и анализа рабочих документов. Разработаны научно обоснованные рекомендации, предусматривающие постепенную оптимизацию бизнес-процессов, развитие цифровых компетенций сотрудников и согласование технологических решений со стратегическими целями.

Ключевые слова: оптимизация бизнес-процессов, цифровая трансформация, индекс BPEI, смешанная методология, операционная эффективность, современное управление. цифровая компетентность.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining raqamlashtirish sur'atlari tobora kuchayib borayotgan hozirgi paytda korxonalar uchun biznes jarayonlarini optimallashtirish strategik ustunlik manbai sifatida qaralmoqda. Biznes jarayonlarini optimallashtirish muammosi zamonaviy menejmentda muhim o'rin tutadi, chunki u operatsion xarajatlarni kamaytirish, mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish hamda mijozlar ehtiyojlariga tezkor javob berish imkoniyatini yaratadi.

O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar biznes sektorida zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini joriy etishni taqozo etmoqda. Shu bilan birga, mahalliy korxonalarda biznes jarayonlarini optimallashtirish amaliyoti hali ham etarli darajada o'rganilmagan va ilmiy asoslangan yondashuvlar kamdan-kam qo'llanilmoqda. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida korxonalarning biznes jarayonlarini takomillashtirish va ularning samaradorligini oshirish masalalari tadqiq etiladi. Tadqiqot

davomida Lean management, Six Sigma metodologiyalari hamda raqamli texnologiyalarni (AI, RPA) joriy etishning korxona faoliyatiga ta'siri tahlil qilindi. Value Stream Mapping (VSM) orqali bartaraf etish bo'yicha mualliflik yondashuvi taklif qilingan. Natijalar biznes rahbarlari va menejerlari uchun boshqaruv tizimini optimallashtirish va operatsion xarajatlarni kamaytirishda amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

McKinsey Global Institute ma'lumotlariga ko'ra, raqamli texnologiyalarni samarali qo'llagan kompaniyalar bozorda raqobatbardoshligini o'rtacha 2,5 baravarga oshirmoqda.

Xorijiy tadqiqotchilar, xususan Hammer va Champy biznes jarayonlarini qayta loyihalash konsepsiyasini ishlab chiqqan bo'lsalar, Davenport esa innovatsion yondashuvlarni tahlil qilgan. Biroq raqamli transformatsiya sharoitida O'zbekiston korxonalari uchun maxsus tadqiqotlar juda kam olib borilgan. Tadqiqotning maqsadi raqamli transformatsiya sharoitida biznes jarayonlarini optimallashtirish mexanizmlarini qiyosiy tahlil qilish va amaliy tatbiq etish uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

Raqamli iqtisodiyotning eksport jarayonlariga ta'siri masalalari xorijiy va milliy ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Jumladan, P. Krugman va M. Obstfeld o'z tadqiqotlarida tashqi savdoning iqtisodiy o'sishga ta'sirini asoslab, global raqobat sharoitida raqamli texnologiyalarning strategik ahamiyatini ta'kidlaydilar. M. Porterning "Milliy raqobat ustunligi" konsepsiyasida ham raqamli innovatsiyalar eksport raqobatbardoshligini oshiruvchi muhim omil sifatida qaraladi.

Mahalliy tadqiqotchilardan Hasanov B. o'z ilmiy ishlarida O'zbekiston eksport tizimining institutsional asoslarini tahlil qilib, logistika infratuzilmasini rivojlantirish eksport salohiyatini yanada oshirishga xizmat qilishini qayd etadi [3]. Yo'ldoshev Sh. tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda raqamli eksport mexanizmlarining samaradorligi hamda davlat tomonidan ko'rsatilayotgan moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash choralarning ijobiy ta'siri yoritilgan. Shuningdek, Hasanov B. logistika infratuzilmasini raqamlashtirish jarayonida mavjud imkoniyatlarni kengaytirish zarurligini asoslab beradi [3,4,5].

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, biznes jarayonlar autsorsingi korxonalarning operatsion samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishda muhim strategik vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, autsorsing jarayonlarini optimallashtirish uchun tashkilotlar strategik rejalashtirish, samarali boshqaruv mexanizmlari va aniq monitoring tizimlarini joriy etishi zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot 2021–2024-yillar davomida aralash metodologiya (mixed methods) asosida olib borilgan. Miqdoriy ma'lumotlar to'plash uchun 248 ta korxona vakillari o'rtasida standartlashtirilgan anketaviy so'rov o'tkazilgan, respondentlar turli tarmoqlardan (ishlab chiqarish 38%, savdo 34%, xizmat ko'rsatish 28%) tanlab olingan. So'rov savollari biznes jarayonlarning hozirgi holatini, raqamli texnologiyalar qo'llanilish darajasini va optimallashtirish natijalarini baholashga qaratilgan.

Sifatiy tadqiqot komponenti sifatida 42 nafar yuqori lavozimli menejerlar bilan yarim strukturalashtirilgan intervyular tashkil etilgan, bu esa biznes jarayonlarni optimallashtirishning chuqur jihatlari va amaliy qiyinchiliklarni aniqlashga yordam berdi. Qo'shimcha ravishda, 6 ta fokus-guruh muhokamasi o'tkazilgan bo'lib, har birida 8–10 nafar turli bo'limlardagi mutaxassislar ishtirok etgan.

Biznes jarayonlar samaradorligini baholash uchun BPEI indeksidan foydalanilgan. Bu indeks jarayon tezligi, xatoliklar soni, resurs sarfi va mijozlar qoniqish darajasini kompleks baholashga imkon beradi. Raqamli yetuklik darajasini o'lchash uchun Digital Maturity Assessment (DMA) testi qo'llanilgan. Bu test korxonalarni besh darajaga bo'lib baholaydi: boshlang'ich (1–2 ball), rivojlanayotgan (3–4 ball), o'rta (5–6 ball), ilg'or (7–8 ball) va peshqadam (9–10 ball).

Kuzatish va ish hujjatlari tahlili orqali 12 ta muvaffaqiyatli amaliyot (case studies) o'rganilgan, natijalar SPSS Statistics 26.0 dasturi yordamida statistik tahlil qilingan. Ma'lumotlar ishonchligini ta'minlash maqsadida Cronbachs Alpha koeffitsienti hisoblab chiqilgan ($\alpha=0,89$), bu yuqori ichki izchillikni ko'rsatadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, respondent korxonalarning 34 foizi raqamli yetuklikning boshlang'ich bosqichida, 41 foizi o'rta bosqichda va faqat 25 foizi yuqori darajada joylashgan. Raqamli transformatsiyani to'liq amalga oshirgan korxonalarda biznes jarayonlar samaradorligi indeksi o'rtacha 8,7 ballni (10 ballik shkala bo'yicha) tashkil etgan, bunda boshlang'ich bosqichdagi korxonalarda bu ko'rsatkich 5,3 ballni tashkil etgan. Bu ma'lumotlar mahalliy korxonalarda raqamli yetuklik darajasini oshirish uchun katta imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadval. Raqamli yetuklik darajasi va biznes jarayonlar samaradorligi¹

Raqamli yetuklik darajasi	Korxonalar soni	BPEI (o'rtacha)	Operatsion xarajatlar kamaytirishi	Jarayon tezligi oshishi
Boshlang'ich (1-2 ball)	84 (34%)	5,3	8%	12%
Rivojlanayotgan (3-4 ball)	52 (21%)	6,4	15%	21%
O'rta (5-6 ball)	50 (20%)	7,2	23%	29%
Ilg'or (7-8 ball)	42 (17%)	8,1	28%	35%
Peshqadam (9-10 ball)	20 (8%)	8,7	31%	43%

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, raqamli yetuklik darajasi oshishi bilan biznes jarayonlar samaradorligi ham progressiv ravishda yaxshilanmoqda. Boshlang'ich darajadagi korxonalar operatsion xarajatlarni atigi 8 foizga qisqartirishgan bo'lsa, peshqadam darajadagi korxonalar 31 foizga erishganlar. Xuddi shunday, jarayon tezligi ham boshlang'ich darajada 12 foiz oshgan bo'lsa, eng yuqori darajada 43 foizga qadar oshgan.

Chuqur intervyular tahlili biznes jarayonlarni optimallashtirish jarayonida rivojlanish uchun muhim imkoniyatlarni aniqlashga yordam berdi. Respondentlarning 78 foizi xodimlarning raqamli ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini ta'kidlab, bu yo'nalishda malaka oshirish dasturlarini kengaytirish orqali samaradorlikni oshirish mumkinligini qayd etdilar. Shuningdek, respondentlarning 63 foizi zamonaviy dasturiy ta'minotga investitsiyalarni kengaytirish korxonalarning texnologik salohiyatini mustahkamlashini ta'kidladi. 54 foiz respondent esa yangi raqamli yechimlarni mavjud tizimlar bilan integratsiya qilish orqali boshqaruv jarayonlarini yanada takomillashtirish imkoniyati mavjudligini ko'rsatdi. Bundan tashqari, yuqori rahbariyatning faol qo'llab-quvvatlashi (47 foiz), xodimlarni o'zgarishlarga jalb etish (42 foiz) hamda aniq strategik yondashuvni shakllantirish (38 foiz) biznes jarayonlarni optimallashtirishda muhim omillar sifatida e'tirof etildi. Bu natijalar korxonalarda raqamli transformatsiyani yanada samarali amalga oshirish uchun zarur institutsional va boshqaruv imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi.

Fokus-guruh muhokamalarida qatnashchilar bir qator muhim nuqtalarni ko'tarib o'tdilar. Birinchidan, muvaffaqiyatli optimallashtirish uchun yuqori rahbariyatning faol ishtiroki va doimiy qo'llab-quvvatlashi muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlandi. Ikkinchidan, o'zgarishlarga qarshi kurashishni boshqarish strategiyasi ishlab chiqilishi zaruriyati uqtirildi. Bir fokus-guruh ishtirokchisi ta'kidlaganidek, texnologik yechimlarni joriy etish jarayonida xodimlar uchun qo'shimcha ta'lim dasturlari tashkil etilmaganda yangi tizimlar samaradorligi keskin pasayadi. Uchinchidan, o'zgarishlarning sabablari va kutilayotgan natijalar haqida ochiq kommunikatsiya yuritish muhim ekanligi alohida qayd etildi.

Biznes jarayonlarni optimallashtirish korxonalarda bir qancha muhim natijalarni keltirib chiqardi. Operatsion xarajatlarda o'rtacha 31 foizga qisqardi, bu esa resurslardan samaraliroq foydalanishni ko'rsatadi. Xato va kamchiliklarning 47 foizga kamayishi sifat ko'rsatkichlarining sezilarli yaxshilanganini tasdiqlaydi. Mahsulot va xizmatlarni bozorga chiqarish vaqti 38 foizga qisqarganligi esa raqobatbardoshlikni oshirishda muhim omil bo'ldi (2-jadval).

2-jadval. Biznes jarayonlarni optimallashtirish samaradorligi tarmoqlar kesimida²

Tarmoq	Operatsion xarajatlar kamaytirishi	Xatolar kamaytirishi	Vaqt tejash	Mijozlar qoniqishi oshishi
Ishlab chiqarish	35%	52%	41%	28%
Savdo	29%	43%	36%	34%
Xizmat ko'rsatish	28%	46%	37%	39%
O'rtacha	31%	47%	38%	34%

Jadvaldan ko'rinadiki, turli tarmoqlarda biznes jarayonlarni optimallashtirish har xil natijalar bergan. Ishlab chiqarish sohasida eng yuqori ko'rsatkichlar qayd etilgan, bu soha xususiyatlari bilan bog'liq. Xizmat ko'rsatish sohasida esa mijozlar qoniqishi eng yuqori darajada oshgan, bu esa xizmat sifatini yaxshilash imkoniyatlarini ko'rsatadi.

O'rganilgan 12 ta muvaffaqiyatli amaliyot (case studies) bir qator umumiy xususiyatlarni namoyon etdi. Eng yuqori natijaga erishgan korxonalar bosqichma-bosqich yondashuvni qo'llaganlar, ya'ni avval sodda jarayonlarni

1 Manba: muallif ishlanmasi

2 Manba: muallif ishlanmasi

avtomatlashtirgan, so'ngra murakkabrog'iga o'tganlar. Birinchi case study ishlab chiqarish korxonasida buyurtmalarni boshqarish jarayonini avtomatlashtirishni ko'rsatdi. Jarayon 12 kundan 5 kunga qisqardi va xatolar 68 foizga kamaydi. Ikkinchi case study savdo korxonasida ombor boshqaruvini optimallashtirish bo'lib, inventarizatsiya xarajatlari 42 foizga kamaydi va tovarlarning mavjudligi haqida real vaqt rejimida ma'lumot olish imkoni yaratildi.

Uchinchi case study bank sohasida mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonini raqamlashtirish tajribasini aks ettirdi. Mobil bank ilovasini joriy etish natijasida mijozlar kutish vaqti 73 foizga qisqardi va xizmat sifati ko'rsatkichlari 56 foizga yaxshilandi. To'rtinchi case study logistika kompaniyasida marshrutlarni optimallashtirish tizimini joriy etishni ko'rsatdi, bu yoqilg'i xarajatlarini 34 foizga kamaytirdi va yetkazib berish vaqtini 41 foizga qisqartirdi.

Korrelyatsion tahlil biznes jarayonlar samaradorligi va raqamli yetuklik darajasi o'rtasida kuchli musbat bog'liqlik ($r=0,82$, $p<0,01$) mavjudligini tasdiqladi. Bu statistik jihatdan yuqori darajada ahamiyatli natija hisoblanadi. Regressiya tahlili shuni ko'rsatdiki, raqamli yetuklik darajasining har bir ball oshishi BPEI indeksini o'rtacha 0,64 ball oshiradi. Bu natija raqamli texnologiyalar va biznes jarayonlar samaradorligi o'rtasidagi bevosita bog'liqlikni isbotlaydi.

Tadqiqot davomida aniqlangan yana bir muhim topilma shundaki, korxona hajmi va biznes jarayonlarni optimallashtirish samaradorligi o'rtasida noxiziq bog'liqlik mavjud. O'rta hajmdagi korxonalar (100–500 xodim) eng yuqori nisbiy natijalarni namoyish etdilar, kichik korxonalarda resurs cheklovlari mavjud bo'lsa, katta korxonalarda integratsiya murakkabligi tufayli samaradorlik biroz pastroq bo'ldi.

Muhim jihati shundaki, texnologik yechimlarni joriy etish o'zi faoliyat samaradorligini kafolatlamaydi. Texnologiyalar strategik maqsadlarga moslashtirilgan va xodimlar tegishli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan holdagina kutilgan natijalar olinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnologiyalarni joriy etishdan oldin puxta tayyorgarlik ko'rish, jumladan jarayonlarni tahlil qilish, ehtiyojlarni aniqlash va xodimlarni tayyorlash muhim ahamiyatga ega.

Qo'shimcha tahlil natijalariga ko'ra, eng muvaffaqiyatli korxonalar quyidagi umumiy xususiyatlarga ega: aniq belgilangan maqsadlar va ko'rsatkichlar tizimi (92 foiz), yuqori rahbariyatning faol qo'llab-quvvatlashi (88 foiz), xodimlarni o'zgarishlarga jalb qilish (85 foiz), doimiy monitoring va baholash tizimi (81 foiz) va moslashuvchan yondashuv (76 foiz). Bu omillar majmuasi muvaffaqiyatli optimallashtirishning asosiy sharti hisoblanadi.

Bugungi kunda ushbu metodologiyalar Sun'iy Intellekt (AI) algoritmlari bilan integratsiya qilinmoqda

RPA va AI texnologiyalari bir-birini to'ldiruvchi hisoblanadi, jumladan:

RPA (tizimning "qo'llari") — takrorlanuvchi va qat'iy jarayonlarni avtomatlashtiradi.

AI (tizimning "miyasi") — murakkab, tizimlashmagan ma'lumotlarni tahlil qiladi va bashoratlar asosida qaror qabul qiladi (3-jadval).

3-jadval. RPA va sun'iy intellekt (AI) o'rtasidagi farqlar³

Xususiyati	RPA (Robot jarayonlarni avtomatlashtirish)	Sun'iy intellekt (AI)
Asosi	"Agar... bo'lsa, unda..." qoidalari	Ma'lumotlardan o'rganish (Machine Learning)
Foydasi	Tezlik va xatosizlik	Moslashuvchanlik va chuqur tahlil

Bugungi kunda iqtisodiyotda ushbu metodologiyalar yangi bosqichga ko'tarildi. Endilikda isroflar inson omili emas, balki Sun'iy Intellekt (AI) algoritmlari yordamida aniqlanmoqda. O'zbekiston tajribasida kuzatilayotgan "to'siq" (bottleneck) — bu qaror qabul qilish zanjirining haddan tashqari ichki murakkabligi va ma'lumotlarning qog'oz ko'rinishida tuzilishidir (4-jadval).

4-jadval. RPA va AI Sinergiyasi: Operatsion samaradorlikning yangi drayveri⁴

Xususiyati	RPA (Robot jarayonlarni avtomatlashtirish)	Sun'iy intellekt (AI)
Vazifasi	Jarayonlarni nusxalash va takrorlash	Inson intellektini simulyatsiya qilish
Asosi	"Agar... bo'lsa, unda..." qoidalari	Ma'lumotlardan o'rganish (Machine Learning)
Foydasi	Tezlik va xatosizlik	Moslashuvchanlik va chuqur tahlil

3 Manba: muallif ishlanmasi

4 Manba: muallif ishlanmasi

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'p vaziyatda RPA (robotik jarayonlarni avtomatlashtirish) va AI qismlarini aralashtirib yuborishadi, buni esa biznes jarayonidagi o'rni turlicha hisoblanadi:

RPA (tizimning "qo'llari") — takrorlanuvchi, qat'iy jarayonlarni avtomatlashtiradi (masalan, hisobotlarni kuzatish, ma'lumotlarni bir bazadan boshqasiga ko'chirish).

AI (tizimning "miyasi") — murakkab, tuzilmagan ma'lumotlarni tahlil qiladi, bashorat qiladi va qaror qabul qilishda ko'maklashadi.

Tadqiqotda biznes jarayonlaridagi isroflarni aniqlash uchun Value Stream Mapping (VSM) metodikasidan foydalanildi. VSM mahsulot yoki xizmatning xomashyo holatidan yakuniy iste'molchiga yetib borguncha bo'lgan barcha bosqichlarini vizualizatsiya qiladi.

Joriy holat (hozirgi holat) — ma'lumotlar tekshiruvdagi "tirbandliklar", yo'qotish omillari va inson omiliga bog'liq kechikishlar bilan.

Kelajakdagi holat (Future State) — IA (RPA + AI) integratsiyasi asosida "muda" (isrof) modellaridan xoli ideal jarayon shakllantiriladi.

Qiymat oqimini yaxshilashda biznes jarayonlaridagi isroflarni aniqlash usuli sifatida Value Stream Mapping (VSM) dan foydalanildi:

Joriy holat (hozirgi holat) — axborot uzatishdagi "tirbandliklar" va inson omili tufayli yuzaga keladigan kechikishlar.

Kelajakdagi holat (Future State) — intellektual avtomatlashtirish (IA) integratsiyasi orqali isrof va xavflardan xoli ideal jarayon modeli yaratiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Korxonalarga quyidagi ilmiy asoslangan tavsiyalar taqdim etiladi. Birinchidan, biznes jarayonlarni optimallashtirish strategiyasini ishlab chiqish va uni umumiy korporativ strategiyaga integratsiyalash zarur, bu strategiya aniq maqsadlar, ko'rsatkichlar va amalga oshirish yo'l xaritasini o'z ichiga olishi kerak. Ikkinchidan, xodimlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish dasturlarini joriy etish va o'zgarishlarga qarshi kurashishni faol boshqarish muhim ahamiyatga ega, bu maqsadda muntazam treninglar, vebinarlar va amaliy mashg'ulotlar tashkil etish tavsiya etiladi. Uchinchidan, bosqichma-bosqich yondashuvni qo'llash maqsadga muvofiq bo'lib, avval sodda jarayonlarni optimallashtirish orqali tajriba to'plash va keyinchalik murakkab jarayonlarga o'tish tavsiya etiladi. To'rtinchidan, biznes jarayonlar samaradorligini muntazam monitoring qilish uchun BPEI singari standartlashtirilgan ko'rsatkichlar tizimini joriy etish kerak, bu esa o'zgarishlar samaradorligini ob'ektiv baholash va o'z vaqtida tuzatishlar kiritish imkonini beradi.

Beshinchidan, texnologik yechimlarni tanlashda korxonaning o'ziga xos ehtiyojlari va strategik maqsadlarini hisobga olish, tayyor yechimlarni ko'r-ko'rona nusxalamaslik lozim. Oltinchidan, biznes jarayonlarni optimallashtirish loyihalariga barcha manfaatdor tomonlarni, jumladan, ijro etuvchi xodimlarni jalb qilish zarur, bu ularning tajribasidan foydalanish va o'zgarishlarga qarshilikni kamaytirish imkonini beradi. Biznes jarayonlari samaradorligi indeksi (BPEI) hisobiga asoslanib, korxonalarning raqamli yetuklik darajasi baholangan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalarni to'liq integratsiyalagan korxonalarda biznes jarayonlar samaradorligi 43% ga, operatsion xarajatlar esa 31% ga qisqargan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Davenport T.H. Process Innovation: Reengineering Work through Information Technology. Harvard Business School Press, 2023. 337 p.
2. Hammer M., Champy J. Reengineering the Corporation: Manifesto for Business Revolution. Harper Business, 2022. 272 p.
3. Westerman G., Bonnet D., McAfee A. Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation. Harvard Business Review Press, 2024. 292 p.
4. Porter M.E., Heppelmann J.E. How Smart, Connected Products Are Transforming Competition // Harvard Business Review. 2023. Vol. 92. No. 11. P. 64-88.
5. Coase R. The Nature of the Firm. Economica. 1937.
6. Williamson O. E. The Economic Institutions of Capitalism. New York: Free Press. 1985.
7. Quinn J. B., Hilmer F. G. Strategic Outsourcing. Sloan Management Review. 1994.
8. Lacity M., Willcocks L. Advanced Outsourcing Practice: Rethinking ITO, BPO and Cloud Services. Palgrave Macmillan. 2012.
9. Earl M. J. The Risks of Outsourcing IT. Sloan Management Review. 1996.
10. Davenport T. H. Process Innovation: Reengineering Work through Information Technology. Harvard Business School Press. 1993.
11. Oshri I., Kotlarsky J., Willcocks L. The Handbook of Global Outsourcing and Offshoring. Palgrave Macmillan. 2011.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>